

Broedvogels inventariseren: belangrijk voor het behoud van de biodiversiteit

Werkgroep ‘broedvogelinventarisaties’

Hanneke Cusell

Als ik op een zondagochtend in maart om kwart voor zes door een nog leeg en stil Bussum fiets, is het alsof de Merels in de bomen langs de kant van de weg wachters zijn, die me al fluitend aanmoedigen. Tussendoor laten Koolmezen en hier en daar Roodborstjes en Zanglijsters zich horen. De tocht gaat verder langs de 's-Gravelandse buitenplaatsen naar Gooilust. Daar mag ik vanochtend mee met Wobbe Kijlstra, Fred van Klaveren en Guido Band om broedvogels te inventariseren.

Gooilust: een topgebied voor broedvogels

Om 6.30 uur start de inventarisatie. Normaal gebeurt een inventarisatie door een ervaren en een minder ervaren persoon, maar vanochtend zijn het maar liefst drie ervaren vogelaars. Wobbe Kijlstra is samen met Fred van Klaveren de coördinator en beheert de tablet om de gegevens in te voeren. Fred woont op het terrein van Gooilust en kent het gebied als zijn broekzak. Guido Band inventariseert ook al veel langer broedvogels. We lopen volgens een vastgestelde route. Onderweg is het vooral goed luisteren; gezellig praten is er niet bij. Er is minder geluid dan verwacht, maar al met al horen en zien we toch veel verschillende vogelsoorten. Ik leer onder andere dat je zeker in het bos de vogels nooit ‘vooruit moet registreren’, want dan weet je niet in welk bosvak de vogel zit, maar dat je ze als het ware ‘mee moet nemen’. Een week eerder was er al een verkenning van de route door Gooilust, met de mensen die ingeroosterd zijn om daar te inventariseren. Fred vertelt van alles over de geschiedenis, de verschillende biotopen en de vogels die er zitten.

Onderweg komen we langs water met ruigte en riet, een beukenbos, een gebiedje met naaldbomen, en een sloot met recht afgestoken ijsvogelwanden. Verder een stuk met veel natuurlijke hopen waar de Bosuil en andere hopenbroeders graag gebruik van maken en de siertuin. Eigenlijk moet je volgens Fred bij een bepaalde biotoop van tevoren bedenken wat je er kunt verwachten. We horen onder andere een Groene Specht en we zien Nijlganzen en Blauwe Reigers die bezig zijn met hun boomnesten. We komen langs een plek met Putters en Staartmezen en in de naaldbomen op de horst zien we de Zwarte Mees. Ook zien we daar Buizerds. Door de grote variëteit aan biotopen is Gooilust een bijzonder rijk vogelgebied, zowel qua soorten als qua aantal territoria. Het gebied is gekozen, omdat Natuurmonumenten als beheerder het graag opnieuw wil monitoren. De laatste keer was in 2015. Ook de Vogelwerkgroep was benieuwd of Gooilust nog steeds een topgebied voor broedvogels is. In 2015 zijn er 55 soorten geïnventariseerd, en dit jaar zelfs 65 soorten. Dat is positief, maar zorgwekkend is dat het aantal territoria fors is gedaald.

De Snip en het Mediapark: verrassend mooi!

Eind maart mag ik ook meelopen met Rien Rense, Ben Bus en Bonne Zijlstra in het Mediapark en De Snip. Ook dan is het een prachtige, zonovergoten ochtend. Rien is coördinator van dit gebied. Hij is een ervaren teller en van 2007 tot 2013 was hij voorzitter van de Vogelwerkgroep. Ben is imker en heeft achttien bijenkasten op het Mediapark. Vorig jaar heeft hij de Stichting Media Natuurpark opgericht en is daar nu voorzitter van. Een van de voorwaarden was dat er een ecologisch groenplan geschreven moest worden. Dat ligt er nu en wordt stap voor stap uitgevoerd. Het is een nieuw gebied dat wordt geïnventariseerd. Het is gekozen omdat Ben en Ton ten Velthuis al druk bezig waren met het Mediapark en omdat het Goois Natuurreservaat (GNR) het aangrenzende terrein De Snip graag wil monitoren. We lopen in ongeveer drie uur het gebied door, eerst De Snip met bos en hei en daarna het Mediapark. De ochtendmist op de hei in De Snip zorgt voor een prachtig en betoverend plaatje. In het Mediapark lopen we door het parkachtige groen van deze bijzondere omgeving met een aantal architectonisch interessante gebouwen en kunstwerken. Er hangen heel veel kasten: ruim 70 nestkasten voor vogels, kastjes voor de metselbij, eekhoornkasten, vleermuiskasten en driehoekige insectenhôtels. In totaal zien en horen we vandaag ongeveer 30 soorten vogels. De

meest bijzondere zijn de Slechtvalk die de televisietoren als broedplek op het oog heeft en de Buizerd.

Tijdens de laatste inventarisatie begin juli ben ik er weer bij. We treffen een mooie zomerochtend, maar er is beduidend minder vogelzang dan in maart. Dit keer loop ik mee met Ben Bus, Jan Mooij en Pieter Bogaers, en we gaan nu eerst door het Mediapark. Het is goed om de looproute af te wisselen, want sommige vogels zijn juist vroeg in de ochtend actief, andere wat later. In het Mediapark is het vrij stil. Er zijn veel Winterkoninkjes en er vliegt een Buizerd langs. Hij wordt achterna gezeten door een Scholekster en vervolgens verder weggejaagd door een paar Zwarte Kraaien. In De Snip zijn er al spinnenwebbetjes aanwezig op de bloeiende dopheide. Merkbaar is ook dat het geluid van vogels in het seizoen verandert. Zo maakte de Boomklever een veel helderder lawaai tijdens de inventarisatie in maart; nu klinkt hij wat schor en minder hard. Behalve vogels zijn er ook andere dieren. Pieter die ook bij dassenonderzoek betrokken is, wijst me op dassensporen: alternerende pootindrukken, die aangeven dat ze elke keer kijken of er voedsel zit. De meest opmerkelijke en bijzondere vogels vandaag zijn de Boomleeuwerik, die net als een Zanglijster geluidjes herhaalt, en de Boompieper die we horen en zien. Ze vliegen omhoog en komen dan als een parachute weer een stukje naar beneden.

*Boven en onder: inventarisatie Mediapark
maart 2022 | Hanneke Cusell*

Boven (juli 2022) en onder (maart 2022) inventarisatie de Snip | Hanneke Cusell

De werkgroep Broedvogelinventarisaties

Als ik Dirk Prop na afloop van het seizoen spreek, vertelt hij dat broedvogels in het Gooi al bijna een halve eeuw worden geïnventariseerd. Alle rapporten zijn op www.vwggooi.nl/rapporten te lezen. De eerste 30 jaar was met name Dick Jonkers de grote inspirator. In 2009 kwam Dirk erbij en heeft toen samen met Piet Spoorenberg de werkgroep Broedvogelinventarisaties opgericht. Sinds 15 jaar coördineren ze samen de werkgroep. Daarnaast is Dirk beheerder van de website en de nieuwsbrief. Dirk heeft biologie gestudeerd en is daarna de automatisering ingegaan; een leuke combinatie, vindt hij. Eerder heeft hij ook meegedaan met de Eempoldertellingen. In de werkgroep zitten ruim 30 mensen, en er wordt in wisselende samenstelling gemonitord. Alle waarnemingen en resultaten gaan naar de landelijke database van Sovon. Aan de hand daarvan is te zien of een bepaalde soort toe- of afneemt.

Dirk legt uit dat de werkgroep een belangrijke adviesfunctie heeft. De werkgroep kan weliswaar niet adviseren over de doelstellingen van de beheerders van natuurgebieden, bijvoorbeeld om de Vechtplassen te behouden als moerasveengebied of om bos half open te houden. Beide doelstellingen betekenen immers dat je regelmatig bos moet kappen, terwijl je dat bijvoorbeeld vanuit de roofvogels gezien juist niet wilt. De werkgroep kan echter wel adviseren

over het beheer en bijvoorbeeld hoe de recreatie in goede banen geleid kan worden; de werkgroep doet dit gevraagd en ongevraagd.

Volgens Dirk is de variatie in het Gooi de grote waarde van de regio. De toename van recreatie en het uitlaten van honden vormen echter een grote bedreiging. Wat de werkgroep betreft is er een ontmoedigingsbeleid voor recreatie en wordt deze niet gestimuleerd. Dat betekent bijvoorbeeld niet stimuleren in Almere om naar het Gooi te komen. Om goed te kunnen adviseren is het belangrijk om inzicht te hebben in de toe- en afname van vogelsoorten, en dat krijg je door gebieden te inventariseren.

Een voorbeeld zijn de inventarisatie resultaten in Gooilust in 2022: ze laten een verontrustende daling zien van het aantal territoria ten opzichte van 2015, vooral van die insectenetende soorten die ook standvogel zijn. De oorzaak wordt gezocht in een dramatische afname van het aantal insecten en mogelijk door de vestiging van de Boomarter. Om zeker te weten wat de echte oorzaak is, pleit de werkgroep voor nader en meerjarig onderzoek. Daarnaast geeft de werkgroep op basis van de inventarisatie resultaten een aantal adviezen voor het beheer.

Inventariseren en keuze gebieden

Er wordt geïnventariseerd volgens de BMP-methode (Broedvogel Monitoring Project) van Sovon. De methode is eigenlijk altijd hetzelfde gebleven: per

gebied wordt in de periode maart tot juli een tiental bezoeken gebracht en worden alle potentiële broedvogels geregistreerd. Elke twee weken wordt er gemonitord; een half uur voor zonsopkomst wordt gestart. Vroeger werd er misschien iets minder precies en wat meer op gevoel geïnventariseerd. Nu gebeurt dat volgens strak omschreven richtlijnen van Sovon. Zo zijn er datumgrenzen per soort, die aangeven wanneer een bepaalde soort wel of niet meegeteld mag worden, want je wilt geen doortrekkers. Overigens veranderen sommige datumgrenzen door de klimaatverandering. Vroeger gebeurde alles handmatig. Aan het eind van het seizoen kwam dan iedereen een avond bij Piet en werden de bevindingen per soort op papier gezet. Dirk heeft toen een applicatie gemaakt, zodat de gegevens op het scherm geplot en automatisch tot territoria geclusterd konden worden. Sovon heeft gelijktijdig hetzelfde gedaan; dit heeft geleid tot het programma Avimap, dat nu door de werkgroep wordt gebruikt. Aan het eind van het seizoen worden de ingevoerde gegevens met een druk op de knop tot territoria geclusterd. De coördinator van de groep controleert de resultaten en maakt een rapport. Eenmaal per jaar is er een bijeenkomst, waarin de resultaten van elk gebied kort gepresenteerd worden en

er naar het volgende jaar wordt gekeken. Sovon ziet het liefst dat een gebied elk jaar wordt gemonitord. In het gebied van onze Vogelwerkgroep gebeurt dat alleen met Loenderveen. Dit komt door de oude contacten met Waternet; Waternet is erg op de natuur gericht. In de herfst worden de beheerders van gebieden (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Goois Natuurreservaat en Waternet) gevraagd welke terreinen ze graag gemonitord willen zien. Dit resulteert in een wensenlijstje. In de jaarlijkse bijeenkomst wordt vervolgens aan de leden van de werkgroep gevraagd of ze weer mee willen doen, en zo ja, hoe vaak. De resultaten hiervan in combinatie met het lijstje van de beheerders bepaalt het aantal gebieden. Als alle aanmeldingen binnen zijn, doet Dirk de totaal planning. Dat is meestal een lastige puzzel.

Bij toekomstige ontwikkelingen zou je kunnen denken aan tellen met drones, bijvoorbeeld bij kolonievogels zoals reigers. Ook zijn er apps die het geluid herkennen; je kunt dan een paal neerzetten en de waarnemingen automatisch vastleggen. Sovon is daar ook wel mee bezig. Maar volgens Dirk is de huidige methode zo'n standaard manier, dat hij niet denkt dat die op korte termijn vervangen zal worden.

Verkenning Gooilust, maart 2022 | Hanneke Cusell

Wat maakt het leuk om broedvogels te inventariseren?

Voor Dirk is het de variatie in gebiedjes die het zo leuk maakt, terwijl de veranderingen die je tijdens je leven ziet het erg interessant en leuk houden. Hij ziet grote verschillen met de jaren 70. De Grauwe Gans bijvoorbeeld was toen heel bijzonder en er broedden geen ganzen in ons werkgebied. Nu zijn ze er volop. De vestiging van de Zeearend op de Dode Hond is wel het summum van alle ontwikkelingen; iets wat toen voor onmogelijk werd gehouden. Aan de andere kant zijn de Zomertortel en andere soorten verdwenen. Dat geldt ook voor het Korhoen dat hier nog in de jaren 80 zat. Toch is het nog steeds een rijk en biodivers gebied. Een recente ontwikkeling is de vestiging van de Cetti's zanger, een mediterrane soort. Het laat zien dat de territoria opschuiven met de klimaatverandering. Voor Rien Rense maakt vooral het struinen tijdens het inventariseren het zo leuk; je betreedt nu heel intensief een gebied,

terwijl je er anders gewoon doorheen fietst. En zoals Bonne Zijlstra aangeeft: je komt in gebieden waar je anders niet komt of soms ook niet in mag, en je bent er dan ook nog eens op een mooi moment van de dag. Ook Pieter vindt het heerlijk om vroeg op en buiten te zijn. Bovendien is de verandering in het landschap in de loop der jaren heel interessant. Dat kun je zien als je een aantal jaren in hetzelfde gebied komt. Zo is aan de Bochtige Smele en het Pijpestrootje te zien dat er stikstofverrijking plaatsvindt. Overigens vindt hij het hier in De Snip gelukkig nog meevallen.

Eigenlijk snijdt het mes aan twee kanten: het inventariseren is belangrijk om te weten hoe het met de verschillende vogelsoorten is gesteld. Met dat inzicht kan er gekeken worden hoe de biodiversiteit behouden kan blijven. Zelf word je er alleen maar blij van om zo rond te mogen lopen. Bovendien heb ik gemerkt dat je beter leert luisteren en kijken, en meer gaat horen en zien, naarmate je meer weet.

Struinen in Monnikenberg, mei 2021 | Doortje van Dijk

Inventarisatie Waterleidingplas, mei 2021 | Doortje van Dijk

Koos Koopman (l) en Dirk Prop (r) inventarisatie Ankeveense Plassen mei 2021 | Doortje van Dijk

Meedoen?

Dat kan! Mensen kunnen zich altijd aanmelden om te inventariseren. Ervaren mensen zijn altijd welkom. Maar ook als je nog minder ervaren bent of je onervaren voelt, ben je welkom; je kunt kijken of het iets voor je is en je voor één of een paar keer opgeven. Met 30 mensen kom je een heel eind, maar hoe meer hoe beter, want er zijn nog heel veel prachtige en verschillende gebieden te doen. Belangrijk is het wel om een goed gehoor te hebben!

Als je je wilt opgeven of als je vragen hebt, kun je contact opnemen met Dirk Prop en Piet Spoorenberg via broedvogels@vwggooi.nl.